

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Katedra divadelní vědy

Ročníková práce

Cenzura činoherní dramaturgie za nacistické okupace

Menclová Anika

Praha 2022

Vedoucí práce: PhDr. Barbara Topolová, Ph.D.

Poděkování

Chtěla bych v první řadě poděkovat své vedoucí práce, paní PhDr. Barbaře Topolové, Ph.D., za její vstřícnost, pochopení a všechny cenné připomínky a rady, které mi pomohly k napsání této práce. Dále mé poděkování patří také panu prof. PhDr. Pavlu Janouškovi, DSc. za poskytnutí rukopisu publikace, která ještě nebyla vydána, a dalších velmi přínosných zdrojů.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem ročníkovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum:

Podpis:

Obsah

Úvod.....	5
1. Politicko-kulturní situace na počátku protektorátu.....	6
2. Cenzura literatury mezi lety 1939–1945.....	8
3. Sílící okupační vliv na divadlo.....	11
4. Cenzura divadelní dramaturgie.....	12
5. Seznam zakázaných činoherních dramát.....	15
Závěr.....	31
Soupis pramenů a literatury.....	32

Úvod

Tato ročníková práce se zabývá dopadem okupační moci na činnost dramatiků činoherních scén. Politika nacistického Německa zneužila československý stát a pokusila se ho přeprogramovat na budoucí a plánovanou germanizaci. Jedním z významných nástrojů k dosažení tohoto cíle bylo podmanění si české kultury ve všech jejích oblastech, literaturu a divadlo nevyjímaje. Cenzura, která tomu měla dopomoci, se začala projevovat postupně, avšak velmi důsledně. Následkem toho odešla řada významných uměleckých představitelů do emigrace, mnoho z nich bylo zakázáno nebo dokonce zahynulo v koncentračních táborech.

I když je tato doba historicky velmi dobře zmapována, není snadné přesně dohledat, jaké hry se v této době směly hrát, zda musely být upraveny či zcela vyškrtnuty z repertoáru. Cílem této práce je vysvětlit průběh a záměr cenzurních zásahů do činoherních dramát a vytvořit seznam zakázaných her a autorů.

Práce nejprve nastiňuje politickou situaci před druhou světovou válkou a popisuje vznik konkrétních institucí, které měly kulturní život v Československu kontrolovat a řídit. Dále je vysvětlena pozice divadel na kulturní scéně. Následně se věnuji cenzuře literárních děl a činoherních dramát. Jedná se nejen o chronologický přehled významných událostí ve smyslu systematických restrikcí a zákazů, ale i o vysvětlení důvodů, který k nim vedly. Součástí práce je seznam zakázaných her a dramatiků v době okupace.

V teoretické části práce se opírám zejména o 2. svazek publikace Michaela Wögerbauera a kol. *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014* a rukopisy Pavla Janouška *Drama. Transformace komunikační situace a Výchozí situace* a další. Pro vytvoření seznamu zakázaných děl byla použita disertační práce Olgy Kovařikové *Cenzura a její vliv na divadelní život v Protektorátu Čechy a Morava* čerpající z různých fondů Národního archivu, z Archivu hl. m. Prahy a z Archivu Národní knihovny. Chybějící informace byly dohledány v Divadelním referátu Archivu hl. m. Prahy. I přesto je však nelze považovat za vyčerpávající.

1. Politicko-kulturní situace na počátku protektorátu

Československá republika začala už během období třicátých let 20. století pociťovat značný politický vliv sousedního německého státu v čele s předsedou Nacionálně socialistické německé dělnické strany (NSDAP) Adolfem Hitlerem. Československo se pro něj stalo ideálním prostorem k německé kolonizaci, již se snažil uskutečnit především v letech 1937–1939. Po podepsání Mnichovské dohody a abdikaci prezidenta Edvarda Beneše byl zvolen novým československým prezidentem Emil Hácha. I po splnění podmínek Mnichovské dohody německá vojska celé české území obsadila a prohlásila ho za Protektorát Čechy a Morava. Česká státní správa se podvolila německé okupační moci v čele s říšským protektorem a ta se pokusila o úplnou germanizaci a podmanění českého prostoru.¹

Řízení státu vedla nejprve německá vojenská správa. Umělci vydali *Manifest představitelů československého kulturního života na obranu země*, který podepsalo nemálo významných osobností, z nichž někteří posléze emigrovali. Další byli buď v československé kultuře tolerováni, nebo si naopak vystupováním způsobili velké problémy, které mohly končit fatálně.² Protektorátu byl však přislíben autonomní rozvoj národního života. Česká kultura směla být nadále ve své vlastní pravomoci, avšak po zřízení Úřadu říšského protektora a vytvoření čtvrtého Oddělení pro kulturu³ se ukázalo, že tomu tak zdaleka není. Radikální cenzura a další restrikce se ovšem začaly aplikovat pozvolna a postupně. V prvních dvou letech byla v protektorátu prioritou především zbrojní výroba a zabezpečení konsolidace nacistické moci. Díky tomu mohlo zpočátku v kulturní politice docházet i k ústupkům.⁴

---

¹ Mencl, Vojtěch. *Křížovatky 20. století*. 1. vyd. Praha: Naše Vojsko, 1990, s. 77. ISBN 80-206-0180-5; Hospodářská krize přivedla k moci Hitlera: Rooseveltův New Deal změnil Ameriku na dalších 40 let. *G.cz* [online]. [Cit. 13. 7. 2022]. Dostupné z: <https://g.cz/hospodarska-krize-privedla-k-moci-hitlera-rooseveltuv-new-deal-zmenil-ameriku-na-dalsich-40-let/>; Emmert, František. *Německá okupace českých zemí*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2016, s. 20–43. ISBN 978-80-204-4222-2; Bělina, Pavel a Pokorný, Jiří. *Dějiny země koruny české II*. Praha: Paseka, 1993, s. 201–202.

² Mezi signatáři Manifestu byli např. Josef Čapek, František Halas, Jiří Voskovec, Jan Werich, Václav Talich, Vladislav Vančura, Jaroslav Seifert a další. Vladislav Vančura byl nakonec v roce 1942 zatčen a popraven gestapem (Mohn, Volker. *Nacistická kulturní politika v Protektorátu. Koncepce, praxe a reakce české strany*. Přeložil P. Dvořáček. Praha: Prostor, 2018, s. 64. ISBN 978-80-7260-372-5; Vladislav Vančura. *Aktuálně.cz* [online]. [Cit. 13. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/osobnosti/zaslouzili-umelci/vladislav-vancura/r~fc365b1e425d11e4b269002590604f2e/>).

³ Úřad říšského protektora měl čtyři oddělení. První oddělení se zabývalo politikou, soudnictvím a správou, druhé financemi a hospodářstvím, třetí dopravou a čtvrté kulturou. Toto poslední oddělení mělo původně spravovat pouze německou kulturu v protektorátu (Mohn, 2018, s. 19; Hortová, Karolína. *Veřejná správa v období Protektorátu Čechy a Morava*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy Univerzity, s. 9).

⁴ Mohn, 2018, s. 19–20.

V listopadu roku 1938 zřídila Strana národní jednoty Národní kulturní radu (NKR),⁵ která měla dbát na zachování národní originality pod nacistickou nadvládou a sjednotit celý kulturní prostor. NKR vycházela totiž ve svém programu z toho, že postoupení Sudet bylo zkratem československé politiky, který ale národ nezlomí. Od československých kulturních institucí se proto požadovalo uvádění především českých autorů. Upřednostňovaly se hodnoty, jakými byly národ, vlast, hrdinství, řád, čest, pořádek a Bůh, což se objevovalo zejména v literatuře 19. století. Mezi vítané autory patřil zpočátku například Alois Jirásek, jakožto „český klasik“. Nutno podotknout, že tyto tradiční hodnoty zastávala i nacistická ideologie, ovšem se zvrácenou představou. Jednalo se o výraz fanatického vlastenectví podloženého agresivním antisemitismem a expanzivním šovinismem s cílem uchopení moci a vítězství ve válce.⁶

Vydávání knih začalo být účelově řízeno a bylo požadováno, aby se odstranila díla považovaná za zastaralý knižní balast nebo zbytečný překlad cizojazyčné literatury, knihy s tendencí protináboženskou, knihy politicky závadné (které šířily odbojové úmysly) a dále duplicitní překlady vydané za první republiky dvěma nakladateli.⁷ Divadla měla nařizena uvádět tradiční kusy a potlačit moderní inscenační postupy. Hitler tíhl ke klasickým uměleckým formám, protože na rozdíl od experimentálních moderních pojetí představovaly monumentalitu, se kterou svým smýšlením souzněl.⁸ Umělecké směry avantgardy, surrealismu, expresionismu, dadaismu a kubismu se staly politicky nepohodlnými a byly označovány za „zvrácené umění“ („entartete Kunst“). Zároveň začala sílit snaha o vyřazení mnohých vynikajících umělců a jejich děl mj. i z kulturní scény. Mezi tyto postižené autory patřili J. Voskovec, J. Werich, V. Vančura, K. a J. Čapkové (po vzniku protektorátu zejména

---

⁵ Národní kulturní rada vznikla 18. 11. 1938. Její vytvoření iniciovali spisovatelé a pravivově a katolicky orientovaní intelektuálové Jaroslav Durych a Rudolf Medek, kteří vystoupili z Obce československých spisovatelů. NKR byla rozdělena na několik sekcí (filozofická, kulturně politická, literární, divadelní, hudební a výtvarná) a snažila se poměrně radikálně přeměnit, kontrolovat a usměrňovat kulturní a literární prostor (Piorecká, Kateřina. Politické a kulturní souvislosti. Defenzivní fáze. In: *Dějiny české literatury v Protektorátu Čechy a Morava*. Rukopis, 691 s., poskytnuto prof. Pavlem Janouškem, vyjde v nakl. Academia 2022, s. 34).

⁶ Charvát, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 69. ISBN 978-80-7367-098-6

⁷ Piorecká, rukopis, s. 34–35; Mohn, 2018, s. 71; Šámal, Petr. *"Za závadná se považují...": Cenzura v českých knihovnách (zvláště) po roce 1945* [online prezentace]. Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2016. [Cit. 13. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.slideshare.net/Booksdiscovered/za-zvadn-se-povauj-cenzura-v-eskch-knihovnach-po-roce-1945>; Macháčková, Markéta. *Reflexe druhé republiky v týdeníku Národní obnova*. Brno, 2008. Diplomová práce. Fakulta humanitních studií Masarykovy Univerzity, s. 13.

⁸ Mohn, 2018, s. 71; Janoušek, Pavel. Výchozí situace. In: *Dějiny české literatury v Protektorátu Čechy a Morava*. Rukopis, 691 s., poskytnuto prof. Pavlem Janouškem, vyjde v nakl. Academia 2022, s. 24–25.

bratr Josef, neboť Karel v r. 1938 zemřel) nebo E. F. Burian. Dalšími problémovými umělci byli i Židé, například H. Haas a F. Langer.⁹

Český kulturní život v protektorátu čelil německému jako konkurenci. To se snažil Joseph Goebbels jako ministr propagandy během roku 1940 mírnit, obracet ve spolupráci a vzájemnou bohatou výměnu. Podmínkou pro tento formát byla však loajalita tvůrců vůči okupační nadvládě. Protektorát měl totiž v budoucnu sloužit zabezpečeným územím německému obyvatelstvu. Měl plnit funkci rozšířeného a rasově čistého státu, protože se očekávalo zotročení českého národa.¹⁰ O rok později ale přibývalo odbojových aktivit a z protektorátu bylo znatelně cítit odmítání nacistické moci. Právě proto začalo ministerstvo propagandy výrazněji zasahovat do kulturně politických záležitostí. V roce 1941 se do čela říšského protektora dostal Reinhard Heydrich a v protektorátu byl nastolen ještě přísnější režim než doposud.¹¹ Není divu, že právě v roce 1941 vznikl nejrozsáhlejší seznam zakázaného písemnictví, začala se rušit spousta divadelních scén a do koncentračních táborů bylo posláno několik významných umělců.

2. Cenzura literatury mezi lety 1939–1945

Právní normy týkající se cenzury a kontroly všech tiskovin existovaly již v době Rakouska-Uherska. Po vzniku Československa zůstaly v platnosti a byly pouze doplňovány dílčími legislativními úpravami, které reflektovaly politický a společenský vývoj v zemi.¹² Jednou z nejdůležitějších norem byl tzv. malý tiskový zákon z roku 1933, který zakazoval šíření tiskopisů útočících na stát, jeho představitele a demokracii a narušujících klid a pořádek. Zároveň potíral šíření braku a pornografie, zejména z důvodu ohrožení mravní výchovy mládeže.¹³ Kromě tiskovin byly v té době již zakázány i významné osobnosti a organizace řadící se k domácímu fašistickému a komunistickému hnutí. Poslední norma z roku 1936, jež byla součástí zákona o obraně státu, už reagovala na hrozící válečný konflikt a povolovala

---

⁹ Mohn, 2018, s. 67–73; Janáček, Pavel, Mohn, Volker, Pavlíček, Tomáš. *Protektorát Čechy a Morava: expanze cenzury, plánování literatury (1939-1945)*. In: Wögerbauer, Michael, Píša, Petr, Šámal, Petr a Janáček, Pavel a kolektiv. *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014, sv. II*. 1. vyd. Praha: Academia: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2015, s. 915. ISBN 978-80-200-2491-6 (Academia), ISBN 978-80-88069-11-9 (ÚPČL AV ČR)

¹⁰ Mohn, 2018, s. 83.

¹¹ Mohn, 2018, s. 93–94.

¹² Pavlíček, Tomáš. V zájmu republiky. Literární cenzura v době avantgard a obrany liberální demokracie. In: Wögerbauer, Michael, Píša, Petr, Šámal, Petr a Janáček, Pavel a kolektiv. *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014, sv. I*. 1. vyd. Praha: Academia: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2015, s. 709. ISBN 978-80-200-2491-6 (Academia), ISBN 978-80-88069-11-9 (ÚPČL AV ČR)

¹³ Pavlíček, 2015, s. 712.

cenzuru všech typů komunikace (od tisku, pošty, telefonů až po divadlo a film) v případě vyhlášení branné pohotovosti. Vše kontrolovala Ústřední služba tiskového dozoru.¹⁴ Přestože se tato nařízení setkala u řady umělců s nevolí, vycházela ze snahy bránit československý stát.

Příchod nacistů znamenal v této oblasti naprostý obrat. Nacistická správa si uvědomovala sílu komunikačních médií a snažila se je regulovat v souladu se svojí ideologií. Již v září 1938, ještě před podpisem Mnichovské dohody, zavedla jejich předběžnou cenzuru. Prvním a hlavním terčem cenzury se staly otevřené protinacistické výroky. V populární literatuře se potlačovaly určité žánry¹⁵ a nesměla se vydávat díla některých ruských (hlavně levicových, komunistických) autorů.¹⁶ Kontrolní systém se začal provozovat hned na počátku vzniku protektorátu a k jeho ustálení došlo v září roku 1939.¹⁷

28. 3. 1939 bylo zveřejněno rozhodnutí ministerstva vnitra o odnětí práva dopravy a zákazu šíření všech periodik ze Sovětského svazu, i dalších 469 pravidelně vycházejících publikací z dalších 25 zemí¹⁸ z důvodů levicové orientace, marxismu nebo německého demokratického exilu. Zásahy vykonávaly zemské úřady s pomocí policejních ředitelství. Hned po okupaci vznikl první seznam nevhodných knih s marxistickou a protiříšskou tendencí, jehož podklady byly základem pro první komplexní seznam knižních zákazů. Ten byl vydán v srpnu roku 1939 a obsahoval 744 děl přeložených do češtiny nebo vydaných v Čechách a na Moravě. Mezi nejpočetnější zástupce zakázaných autorů patřili především sovětské komunistické teoretici, politici a revolucionáři.¹⁹ Z ostatních zemí se jednalo třeba konkrétně o díla R. Rollanda, T. a H. Manna a M. Broda. Mezi české zástupce nežádoucí literatury patřili např. E. Beneš, J. Fučík, I. Olbracht, S. K. Neumann a Z. Nejedlý. Soupis české literatury byl však v březnu 1940 dodatečně doplněn Předsednictvem ministerské rady o dalších 367 děl, např. od K. Čapka, V. Dyka, K. H. Borovského, F. Langera, R. Medka a dalších. Následující dodatek k tomuto seznamu byl vydán v dubnu 1940 a zahrnoval jména převážně německých autorů, díla s levicovou a marxistickou orientací a židovskými tématy.²⁰ Mezi dalšími českými literárními autory, kteří vzbuzovali svými díly rozruch a byli částečně nebo úplně zakázáni, patřili také např. K. Biebl, J. Deml, F. Peroutka, K. Poláček, K. Teige, P. Bezruč,

---

¹⁴ Pavlíček, 2015, s. 713; Mohn, 2018, s. 71–72.

¹⁵ Mezi tyto žánry patřil například: western, některé romány (mj. i erotické) a detektivky (Janáček a kolektiv, 2015, s. 900, 941).

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Piorecká, rukopis, s. 55.

¹⁸ Pavel Janáček (a kolektiv) uvádí, že se jednalo o periodika z Argentiny, Belgie, Brazílie, Francie, Mexika, Nizozemí, Polska a Švédska (Janáček, 2015, s. 941).

¹⁹ Například V. I. Lenin, J. V. Stalin, L. Trockij, M. Gorkij a dále také Němci K. Marx a F. Engels (Janáček a kolektiv, 2015, s. 942–944).

²⁰ Tamtéž.

F. Halas, J. Seifert, J. Wolker, V. Hanka, S. Čech, E. Krásnohorská, Kosmas, Jan Hus a J. Jungmann. Částečně zakázaným autorem se nakonec stal i již zmíněný „český klasik“ Alois Jirásek.²¹ 24. června 1940 přibyla na seznam zakázaných autorů další zahraniční jména – anglická a francouzská. Výjimku měl Shaw, Shakespeare, Moliér, de Musset a další.²²

V září 1940 sestavil cenzurní úřad *Seznam zakázaného a nežádoucího písemnictví v Protektorátu Čechy a Morava*, který obsahoval veškerá data ze soupisů předchozích. Celkově bylo v *Seznamu* 615 zakázaných autorů a významných vědců včetně např. S. Freuda, A. Einsteina, B. Brechta, E. M. Remarqu, M. Broda a F. Kafky.²³ Úplný zákaz postihl také veškeré spisy E. Beneše, J. Haška, K. Poláčka, F. Langer a V. Rakouse a rozšířil se i na některá další díla K. Čapka²⁴ a V. Dyka. Seznam byl neustále aktualizován a pod vlivem válečných událostí rostl. 11. dubna 1941 zasáhl zákaz i autory polské, řecké (mimo antických, jejichž hry se jen upravovaly), jugoslávské a komunistické ruské, kteří psali zejména po roce 1914.²⁵ Rozhodoval původní jazyk, ve kterém bylo dílo napsáno, ne národnost.²⁶ Dále také platil zákaz textů, jejichž děj se odehrává na území nepřátelského státu.²⁷ Koncem července stejného roku byli bez výjimek zakázáni všichni ruští autoři. V srpnu 1941 byli zakázáni i Shakespeare a Shaw, kteří byli spolu s Moliérem a de Mussetem znovu povoleni na konci roku 1943. V prosinci 1941 na seznamu oficiálně přibyl autoři američtí.²⁸ 16. července 1942 bylo oficiálně vyhlášeno nařízení o zákazech uveřejňování židovských děl.²⁹ 9. 9. 1943 Zemský úřad v Praze na několik hodin zakázal i všechna italská díla, včetně oper. Téhož dne se však zákaz stáhl, protože se pravděpodobně jednalo o chybu.³⁰ Z tohoto pochybení lze vyčíst panující zmatek v cenzurních nařízeních, která jen narůstala. *Seznam* se nakonec proměnil v 250stránkovou „zelenou knihu“, která zahrnovala až 4 000 záznamů českých i světových děl a samotná jména autorů. Mizely celé kategorie literatury a pozorně se

---

²¹ Janáček a kolektiv, 2015, s. 917.

²² Dále se jednalo jmenovitě o: G. Chaucera, J. Swifta, F. Rabelaise, Voltaira, P. Verlaina, S. Mallarméa a T. Hardyho (Janáček a kolektiv, 2015, s. 945; Kovaříková, 2013, s. 79).

²³ Janáček a kolektiv, 2015, s. 944–947.

²⁴ Karla Čapka nakonec zasáhl generální zákaz v roce 1941 (Kovaříková, Olga. *Cenzura a její vliv na divadelní život v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Příloha s. 190).

²⁵ AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 100, sign. 1/60, karton 2. Seznam zakázaných her. Oběžník zemského úřadu v Praze ze dne 12. 6. 1941, s. 2.

²⁶ Zákaz tedy platil i pro autory belgické a irské (Kovaříková, 2013, příloha, s. 194).

²⁷ AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 100, sign. 1/60, karton 2. Seznam zakázaných her. Zemský úřad 11. 4. 1941.

²⁸ Kovaříková, 2013, příloha, s. 187–204; Janáček a kolektiv, 2015, s. 945.

²⁹ Janáček a kolektiv, 2015, s. 946.

³⁰ AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 100, sign. 1/60, karton 2. Seznam zakázaných her. Úřední záznam ze Zemského úřadu v Praze ze dne 9. 9. 1943.

upravovaly i vzdělávací a výukové materiály (včetně seznamů povinné četby).³¹ V květnu roku 1945 bylo v *Seznamu* celkem 97 českých autorů. Za války se zabavilo až 3 miliony svazků.³² 12. 5. 1945 přešla cenzura na první instance a národní výbory.³³

Je nutné podotknout, že se cenzura dala během války i určitým způsobem obcházet, její intenzita závisela na Oddělení pro kulturu. Odvíjela se od momentální politické situace pod vládou říšského protektora, jenž se během tohoto období třikrát změnil. Mezi způsoby obcházení cenzury patřilo užívání alonym³⁴. I drobná poznámka o svobodném národu totiž mohla být pro autora poslední.³⁵

3. Sílicí okupační vliv na divadlo

České divadlo představovalo pro kontroly v době okupace složité médium. Bylo živým uměním a mohlo si udržovat určitou nezávislost na rozdíl od rozhlasu a filmu, protože ho nacisté viděli zejména jako prostředek k odpolitizování češství, pokud se jeho tvorba ubírala bulvárním směrem.³⁶ České divadlo se ale záměrně zaměřovalo na protinacistická témata a stávalo se i místem demonstrace národního smýšlení. Apolitická dramata nabírala nový význam ve spojitosti s aktuálním děním, a proto oslovovala nejen tvůrce, ale i publikum. Film i rozhlas se považoval za hlavní prostředek masové manipulace, protože byl dostupný všem společenským vrstvám, dal se snáze ideologicky využít a lépe a výrazně se s ním manipulovalo.³⁷

Okupace proměnila celou strukturu českého divadelnictví. Měnil se repertoár, složení souborů, divadelní instituce, které se přejmenovávaly, rušily, nebo převáděly na německé scény, způsob interpretace a forma inscenací. Diváci tvořili neodmyslitelnou součást výkladu her, a proto byly sledovány jejich reakce v hledištích. Protinacističtí autoři jako J. Voskovec, J. Werich a K. Čapek se stali nepohodlnými už za druhé republiky. Werich s Voskovcem po odebrání divadelní koncese Osvobozenému divadlu emigrovali do USA, naproti tomu Karel

---

³¹ V některých případech se různě začernovala a přelepovala slova, mizely řádky, stránky a někdy i celé kapitoly. Mezi problematické pasáže patřily narážky na významná jména z první republiky (T. G. Masaryk a E. Beneš), zeměpisný název Slovensko, zmínky o vzniku Československa, legií, obecné výklady demokracie, politické satiry, narážky na samostatnost českého národa a protiněmecké výroky (Janáček a kolektiv, 2015, s. 916–917).

³² Janáček a kolektiv, 2015, s. 944–947.

³³ AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 100, sign. 1/60, karton 2. Seznam zakázaných her. Úřední záznam z 12. 5. 1945.

³⁴ Alonyma umožňovala autorům zakázaným nebo žijícím v ilegalitě psát pod krycími jmény a publikovat (Janáček a kolektiv, 2015, s. 919).

³⁵ Mohn, 2018, s. 84; Janáček a kolektiv, 2015, s. 919.

³⁶ Antošková, Lucie. *Zatemněno*. Česká literatura a kultura v protektorátu. 1. vyd. Praha: Academia, 2017. Edice 1938–1953. sv. 10, s. 345. ISBN 978-80-200-2802-0

³⁷ Doležal, Jiří. *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: Národní filmový archiv, 1996, s. 169.

Čapek, jehož hry uvádělo Národní divadlo, chřadl a na konci roku 1938 zemřel.³⁸ Stavovské divadlo bylo od sezóny 1939/1940 navraceno Němcům, jeho poslední českou uvedenou hrou se stala Jiráskova *Lucerna* roku 1938, která byla v roce 1943 zakázána. Jako kompenzaci dostala činohra Národního divadla scénu karlínského varieté, jehož název si upravila na Prozatímní divadlo. Podobnou ztrátu prodělalo i divadlo D. E. F. Buriana v roce 1941. Po odebrání koncese se pod názvem Městské divadlo na Poříčí dostalo do rukou Městského divadla na Královských Vinohradech. To kromě prostorů převzalo i divadelní soubor, za což bylo potrestáno odebráním hlavní scény. Zde mělo vzniknout berlínské varieté. Říšská nadvláda si se scénami hrála dle svých potřeb a do konce války je souborům ještě několikrát vyměnila. V roce 1943 se sice soubor mohl do vinohradské budovy vrátit, ale o rok později byl přesunut do Karlína pod názvem Divadlo J. K. Tyla. Vinohradskou scénu pak dostala k dispozici činohra Národního divadla. Od září roku 1944 už ale žádná divadla hrát nesměla, mj. i kvůli pokusu o atentát na říšského kancléře. První scénou, která byla poté donucena opět začít hrát, se těsně před koncem války (v dubnu roku 1945) stalo Národní divadlo v pražském Karlíně.³⁹

4. Cenzura divadelní dramaturgie

V polovině roku 1941 přestala okupační moc akceptovat českou kulturní autonomii. Divadelní otázky mělo na starosti, mimo bezpečnostní složky, čtvrté Oddělení pro kulturu Úřadu říšského protektora. Oddělení si často vyžádalo úplné překlady her, které se povolovaly k uvedení. Zpočátku psalo posudky na jednotlivé hry a návrhy na úpravy textů Ministerstvo školství a národní osvěty a Tiskový odbor Předsednictva ministerské rady spravoval knižní vydání. Úřady zemské a místní ale ztratily po roce 1940 určitou pravomoc nad spolurozhodováním, protože české divadlo podporovalo protinacistickou náladu v publiku. Rozhodovaly tedy hlavně Ministerstvo vnitra, Zemské úřady v Praze a v Brně a úřady německé. Do čela Ministerstva lidové osvěty se dostal během roku 1942 Emanuel Moravec, který převzal i český dohled.⁴⁰

Už od meziválečného období byly regulační praxe spolu s vytvářením soupisů povolených her zcela běžné. Tento postup začínal od nižších orgánů, které následně podle jednotného vzoru informovaly o svých činnostech orgány vyšší (zemské úřady a ministerstva). Původní

---

³⁸ Mikulová, Iva. Divadelní život a literatura. In: *Dějiny české literatury v Protektorátu Čechy a Morava*. Rukopis, 691 s., poskytnuto prof. Pavlem Janouškem, vyjde v nakl. Academia 2022, s. 147–148.

³⁹ Mikulová, rukopis, s. 149–150.

⁴⁰ Mikulová, rukopis, s. 156.

seznamy, které obsahovaly zákazy z let 1939–1940, vycházely v *Divadelních přehledech* (informativní zpravodajský oběžník), které byly přílohou k Věstníku ministerstva vnitra a distribuovaly se všem českým profesionálním scénám.⁴¹ Zemské úřady měly předkládat ministerstvu vnitra každý měsíc seznam cenzurovaných her z měsíce předešlého. V roce 1940 začalo ministerstvo vnitra vydávat samostatné konečné seznamy pro protektorát. Ty měly sloužit jako opora při plánování repertoárů, byly dvojjazyčné, obsahovaly stručný obsah her, základní informace s důležitými daty o samotném autorovi, informace o cenzurní kontrole a o tom, zda jsou mládeži přístupné.⁴² Protože počet zakázaných děl i autorů narůstal (v závislosti na rozšiřujícím se válečném konfliktu) a množství seznamů také, vznikl velký seznam v listopadu roku 1941 jako *Seznam zakázaných i povolených her*, který platil s dodatky až do konce války. Tento seznam sloužil jako důvěrný materiál, který se předával jen ředitelům divadel a podnikatelům. Říše totiž chtěla vymazat jména autorů a jejich díla z širokého povědomí, a proto se některé zakázané kusy nakonec ani v seznamu neobjevily. Do konce roku 1941 vycházely dodatky jednou měsíčně a od roku 1942 jen čtyřikrát do roka. Nakonec se vydávání dodatků pod Moravcovým ministerstvem lidové osvěty zastavilo a vytvářely se pouze interně mezi samotnými úřady.⁴³ Není tedy zřejmé, jakým způsobem byla poté divadla o zákazech informována.

Struktura seznamů se podřizovala soudobé politice a událostem ve válce. V počátcích, roku 1939, na nich byli hlavně autoři židovští, později autoři z Polska, Francie, Británie, Ruska, Ameriky, Řecka, Jugoslávie, Maďarska⁴⁴ a i někteří němečtí autoři,⁴⁵ jak už bylo zmíněno výše. Mezi zvláštnosti cenzury českých autorů patřil zákaz děl Františka Zavřela, který se netajil svým obdivem k fašismu.⁴⁶ Zákaz v protektorátu překvapivě postihl i takové německé autory jako dramatika Hermana Heinze Ortnera⁴⁷, který byl členem strany NSDAP, a Eberharda Wolfganga Möllera. Möller byl velmi významným německým nacistickým dramatikem a velkým oblíbencem samotného Hitlera a Goebbelse. Jeho antisemitské drama

---

⁴¹ Kovaříková, 2013, s. 56–69.

⁴² AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 98, sign. 1/57, karton 2. Cenzura, seznam her. Zemský úřad v Praze. Oběžník ze dne 6. 7. 1940.

⁴³ Kovaříková, 2013, s. 54–55.

⁴⁴ Maďarsko vyhlásilo v roce 1939 po napadení Polska neutralitu. Maďarští autoři a jejich díla proto byla zakázána. V roce 1941 se však stát připojil k fašistické straně a díla jeho autorů byla opět povolena, pokud se nejednalo o ty, kteří měli židovskou národnost a vyznání (Kupka, Jaroslav. Maďaři po boku Hitlera. Když před 80 lety vstoupili na Ukrajinu, čekalo je peklo. *Deník.cz* [online]. [Cit. 13. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ze-sveta/madarska-druha-armada-a-jeji-spoluucast-na-nemecke-ofenzive-v-roce-1942.html>).

⁴⁵ Kovaříková, 2013, s. 54–55.

⁴⁶ Jednalo se zejména o jeho drama *Král Přemysl Otakar Druhý* (Mikulová, rukopis, s. 156–157).

⁴⁷ Drama *Isabela Španělská* bylo zakázáno. V inscenaci Antonína Klimeše z roku 1942 v Uranii se zdůrazňovala myšlenka boje za svobodu člověka. Dílo dosáhlo až 130 repríz (Mikulová, rukopis, s. 157).

Rotschild vítězí u Waterloo, které se hrálo v Městském divadle Na Poříčí, bylo taktéž cenzurou upraveno. Jeho drama *Ministrův pád* bylo však v roce 1941 v protektorátu zakázáno a *Zánik Karthaga* v roce 1943 také.⁴⁸

Divadlo představovalo pro okupační moc problém z důvodu své pomíjivosti. Užívaly se netextové signifikace a čistě divadelní prostředky, které mohly být využity nežádoucím způsobem. Představení se odehrávala v přítomném okamžiku, kde se proměňovala dynamika a vazba mezi hledištěm a jevištěm. Ta byla ovlivněná různými okolnostmi a závisela na momentální interpretaci umělců (třeba s prvky improvizace). Kontrolním úřadům se proto hůře zasahovalo a divadelní představení získávala na oblibě. V publiku docházelo k mimo-textovým porozuměním, a to kontrolovat nešlo.⁴⁹ Cenzura ale divadelní texty blokovala, rozhodovala o jejich úpravách a politicky nepřijatelné formulace škrtila a nahrazovala. Aby se více posílila snaha změnit význam inscenací, odpovědní pracovníci pravidelně docházeli na zkoušky, premiéry a reprízy. Měli původní texty uváděných her a bedlivě sledovali případné závadné odchylky herců. I tak ale mnohdy docházelo k únikům drobných jinotajů, ve kterých publikum nalézalo útěchu. Rostla tzv. schopnost čtení mezi řádky.⁵⁰ Používání jinotajů v inscenacích bylo ale časem náročnější a komplikovanější, a proto se začaly na repertoárech objevovat i historické a konverzační hry. Ty totiž pracovaly s nadčasovou každodenností, obvyklejšími mezilidskými vztahy a konflikty. Jejich text se zdál cenzuře spíše neproblémový, obzvláště když byl zasazen do jiné než přítomné doby nebo dějiště. Publikum nakonec v divadle získávalo i rozptýlení.⁵¹ V první protektorátní sezóně 1939/1940 převažovala na českých scénách dramatika národní, poté francouzská, německá a anglická. Následně však zahraniční díla mizela, protože byla napsána autory z nepřátelských zemí nebo nepřátelským jazykem. To se však také dělo postupně. Na nátlak úřadů se musel rozrůst počet uváděných německých her. Postupně se ale celkový okruh povolených her zmenšoval a musela se prosazovat i díla italská, španělská, norská a maďarská. Po celou dobu okupace, i před ní, však převažovala česká dramatika.⁵²

Aktivita divadel se nesla v duchu vlastenectví a národní tradice. Na českých repertoárech se objevovala zejména díla Klicpery, bratrů Mrštíků, Tyla, Vrchlického, Preissové a soudobých

---

⁴⁸ Menclová, Anika. *Tvorba Divadelního studia Státní konzervatoře DISK v prvních poválečných letech*. Praha, 2019. Absolventská písemná práce. Pražská konzervatoř. Vedoucí práce MgA. Ing. Radek Brož, s. 3; Kovaříková, 2013, příloha s. 197, 205.

⁴⁹ Kovaříková, 2013, s. 42.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Janoušek, Pavel. Drama. Transformace komunikační situace. In: *Dějiny české literatury v Protektorátu Čechy a Morava*. Rukopis, 691 s., poskytnuto prof. Pavlem Janouškem, vyjde v nakl. Academia 2022, s. 414.

⁵² Mikulová, rukopis, s. 157–159.

českých autorů. Ani ty však cenzura neobcházela. Spousta jejich děl byla povolena jen ve formě úpravy, kterou úřady s ministerstvem provedly. A mnohdy i ti, kteří nebyli zařazeni na generální seznam zákazu, se potýkali s problémy.⁵³ Spousta cenzurovaných dramatiků naštěstí žila v jiném století a s restrikcemi za druhé světové války nebyla osobně konfrontována.

Proces kontroly měl dvě fáze. Jednalo se o cenzuru textu před nastudováním a pak i schválení nastudovaného inscenačního tvaru. V první fázi šlo o cenzurní kontrolu scénáře (někdy spolu s kontrolou scény, kostýmů a celé koncepce při generálních zkouškách) a ve druhé fázi se kontrolovala reakce publika. Nepohodlná inscenace mohla být stažena z repertoáru nebo byla dodatečně upravována. Cenzurní úřady také vyžadovaly přesné harmonogramy divadelních sezón, včetně plánovaného repertoáru a termínů zkoušek, premiér, repríz a derniér.⁵⁴ Napětí proto v divadle panovalo po celou dobu okupace.⁵⁵ Pokud však chtěl některý divadelní ředitel uvést ve svém divadle novou českou hru, která byla napsána před nebo během okupace a nebyla ještě nikde uvedena, musel její text zaslat ministerstvu lidové osvěty. To přezkoumalo žádoucí kulturní a kulturně-politická stanoviska díla a pod jednacím číslem založilo své rozhodnutí. Byla-li hra povolena, musel ředitel divadla následně zažádat na zemském úřadu o cenzuru a předložit dané jednacím číslo.⁵⁶ Teprve se souhlasem cenzury mohla být hra uvedena.

5. Seznam zakázaných činoherních dramát

Mnoho divadelních her však bylo cenzurou posouzeno jako nepřijatelné a musely projít úpravou textů nebo byly rovnou zakázány. Jak již bylo zmíněno, vznikaly vedle seznamů povolených her i seznamy děl zakázaných, které byly aktualizovány a doručovány především ředitelům divadel, kteří mj. za repertoár zodpovídali.

Tato kapitola se zaměřuje na seznam zakázaných dramatiků a jejich děl v době okupace. Vychází z informací přílohy disertační práce *Cenzura a její vliv na divadelní život v Protektorátu Čechy a Morava* Olgy Kovaříkové, která pracovala nejen s různými fondy Národního archivu, ale i s Archivem hl. m. Prahy a s Archivem Národní knihovny.⁵⁷ Tato

---

⁵³ Tamtéž; Kovaříková, 2013, příloha, s. 28–183.

⁵⁴ AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 93, sign. 1/52, karton 2. Dozor na divadelních představeních. Presidium zemského úřadu v Praze, Oběžník ze dne 24. 4. 1939, s. 2.

⁵⁵ Kovaříková, 2013, s. 42–43.

⁵⁶ AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 100, sign. 1/60, karton 2. Seznam zakázaných her. Zemský úřad v Praze. 2. 11. 1943.

⁵⁷ Konkrétně s: NA – Fond ministerstva školství, Fond ministerstva vnitra – nová registratura, Fond zemského úřadu – policejní a bezpečnostní záležitosti, Fond zemského úřadu – církevní záležitosti, Fond Emanuela

disertace poskytuje přehled všech divadelních kusů (tzn. oper, operet, činoher, loutkových a dětských her a baletů) s poznámkou, zda byly cenzurou povoleny, upraveny nebo zcela zakázány. Přes drobné neshody poukazuje tato disertace na nesrovnalosti v použitých archivních pramenech. Z tohoto důvodu byl jako druhý zdroj pro tuto práci použit ještě fond NAD 5/13 Divadelního referátu NVP Archivu hl. m. Prahy (AHLMP), konkrétně sbírky s věcným heslem *Cenzura a seznam her* (i. č. 98, sign. 1/57, karton 2), *Dozor na divadelních představeních* (i. č. 93, sign. 1/52, karton 2) a *Seznam zakázaných her* (i. č. 100, sign. 1/60, karton 2). Jednalo se přibližně o 280 stran dochovaných dokumentů se zákazy her, seznamy povolených her, seznamy povolených her pro kočovnické a ochotnické divadelní spolky, nařízení a postupy pro vykonání cenzurní kontroly a také listiny s informacemi ohledně dodávání repertoárů ke kontrole. Vzhledem k velkému objemu informací byla pozornost upřena především na listiny se zákazy her a celistvé cenzurní nařízení. V některých případech bylo nutné dokumenty i přeložit, protože existují pouze v němčině. Dále také bylo mnohdy potřeba dohledávat informace o zakázaných autorech a jejich dílech kvůli nedostatku údajů. Disertační práce Olgy Kovařikové sloužila jako základ této analýzy a byla doplněna o informace z AHLMP z fondu Divadelního referátu. Při nalezení neshod byly údaje z tohoto fondu upřednostněny.

Zde vytvořený seznam je z důvodu vysokého počtu všech cenzurovaných děl zaměřen pouze na zcela zakázaná činoherní dramata a jejich autory. Pracuje pouze s nalezenými a dochovanými informacemi, které jsou neúplné, a nezaručuje proto kompletnost údajů. Jména dramatiků jsou abecedně řazena, ke každému jsou přiřazeny názvy zakázaných her včetně roku zákazu v případě, že byl v použitých zdrojích dohledán. Díla, u nichž nebylo možné dohledat žánr, v tabulce nejsou obsažena.

U každého autora je ve zkratce doplněná národnost, bylo-li možné ji zjistit. Toto byla klíčová informace pro zjištění alespoň přibližné doby úplného zákazu činnosti autora, pokud ve zdrojích nebyla blíže specifikována. V případě, že byl autor zakázán na základě svého původu, národnosti, smýšlení či vyznání, se jednalo o zákaz generální postihující celou skupinu dramatiků. V tomto bodě však dochází v tabulce k několika rozporům. Jsou zde díla, která byla zakázána později než autor sám. Toto pravděpodobně spíše vyplývá z komplikovanosti cenzury, jejich početných seznamů z dob okupace a také z neustálé

Moravce, Fond úřadu říšského protektora; A. hl. m. Prahy: Fond Magistrátu hlavního města Prahy II. – referát XII pro informace, osvětu atd.; A. Národní knihovny: Fond Národní a universitní knihovna Praha 1918–1960 (Kovařiková, 2013, s. 186).

(mnohdy i chaotické) aktualizace údajů, než z neúplnosti dochovaných informací. Jak již bylo uvedeno, byly vydané seznamy zpočátku měsíčně aktualizovány, některé údaje se však měnily i v rámci pouhého jednoho dne (viz zákaz a opětovné povolení italských autorů v září roku 1943).

Důvod zákazu mnohých her se odrážel již v jejich samotném názvu. Svým obsahem navíc vzbuzovaly dojem rebelství (např. Shakespearovo *Zkrocení zlé ženy*), vzpoury, touhy po svobodě, posluhování, tyranství, uchvácení politické moci, narážely na postavy z nepřátelských zemí (Fořtova *Anna Karenina*) nebo dokonce zmiňovaly název nepřátelské země (Frankův *Obchod s Amerikou*). Hry také povzbuzovaly k vytrvání ve špatných časech nebo odkazovaly k historii českých zemí a jejím hrdinům (Zavřelovy kusy o Žižkovi a Přemyslu Otakarovi, Zeyerův *Neklan*). Za nežádoucí platily i hry vztahující se k zakázaným autorům či jejich dílům (např. Klabundův *Křídový kruh*). Tyto motivy podporovaly mezi lidmi nesouhlas s okupací, vytvářely prostor pro tvoření jinotajů, ale zároveň představovaly pro Říši hrozbu a otrěs pro její prezentaci. Nezáleželo ani na žánru a složitosti dramatu, důležitý byl směr, kterým se hra ubírala.

Protože se taková témata objevovala i u autorů prosazovaných v protektorátu, podstupovala díla (např. Goethe – *Torquato Tasso, Faust*, Schiller – *Marie Stuartovna, Úklady a láska*, de la Barca – *Život je sen*, Goldoni – *Sluha dvou pánů* atd.)⁵⁸ také cenzurní úpravu. Jak již bylo uvedeno ve čtvrté kapitole, některá díla se však ani v seznamech za protektorátu neobjevila a není zcela jasné, zda jsou údaje pouze nedochované nebo bylo cílem je vymazat z širokého povědomí či zda se jednalo o pouhé opominutí. Mezi tato „ztracená“ díla řadím např. *Tři sestry, Ivanova a Platonova* A. P. Čechova, *Před východem slunce* G. Hauptmanna, *Hráče* N. V. Gogola, *Prométhea* J. W. Goetha, *Domy pana Sartoria a Androkla a Iva* G. B. Shawa, *Miss Saru Sampson* a *Moudrého Nathana* G. E. Lessinga, *Modrého ptáka* Maurice Maeterlincka a *Dům čtyř letor* J. Nestroye. Řada z těchto autorů byla zcela zakázaná, uvedený výčet jejich her byl však neúplný.

Zamlčována byla ale bezpochyby i díla, která přímo ve svém názvu jmenovala nejutlačovanější národ za druhé světové války, např.: *Věčný žid* od Goetha a *Židi* od Lessinga. I když je zřejmé, proč nemohly být tyto hry povoleny, jsou velmi pravděpodobně zřetelným příkladem toho, co se v seznamech zákazů záměrně neuvádělo. Naopak ale film *Jud Süß* (v překladu *Sladký Žid*) z roku 1940 opět poukazuje na to, že ve chvíli, kdy jsou díla

---

⁵⁸ Kovaříková, 2013, příloha, s. 4–183.

antisemitská a propagandistická, jsou povolena, ne-li žádoucí. Scénář k tomuto filmu napsal E. W. Möller.⁵⁹

Autor	Zakázané drama	Rok zákazu autora
Andrejev L. N. (rus.)	<i>Ten, který dostává políčky</i> (1941)	dle národnosti pravděpodobně od 1941
Arcybašev Michail Petrovič (rus.)	<i>Vášeň</i> (1941)	1941
Achard Marcel (fr.)	zakázána celá tvorba	1940
Anouilh Jean (fr.)	<i>Antigona</i> (1944) <i>Cestující bez zavazadla</i> (1944)	1940
Armont Paul (fr.)	zakázána celá tvorba	1940
Arnold Franz (něm.)	<i>Ahoj na neděli (Weekend v ráji)</i> (1939) <i>Stydlivý Don Juan</i> (1939) <i>To mají ženy rády</i> (1942) <i>Zapovězené ovoce</i> (1939)	generální zákaz z důvodu židovského původu
Babka Miroslav (čes.)	<i>Za hokynářským krámem</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Balák Karel (čes.)	<i>Dobry vojak Breburda</i> (1941) <i>Dobry vojak Krakora</i> (1941) <i>Frajtr Kacbunda – neštěstí kumpanie jde do civilu</i> (1941) <i>Kapral Náprstok strúhá vojnu (Dobry vojak Krakora ide do civilu)</i> (1941) <i>Kapral Pulpalec "dělá vojnu" (Dobry vojak Breburda)</i> (1941)	autor nebyl zakázán

⁵⁹ Menclová, 2019, s. 3.

	<i>U panského dvora</i> (1943)	
Balda Jiří (čes.)	<i>Mír, mír, mír</i> (1942)	generální zákaz od 1942
Baldessari Plumlovská Vojtěška (čes.)	<i>České srdce</i> (1942) <i>Ječmínek</i> (1942) <i>Záchrana dětí – záchrana národa</i> (1942)	autor nebyl zakázán
Balej František (čes.)	<i>Vytrvat – nepovolit!</i> (1940)	autor nebyl zakázán
Barnes Margaret Ayer (am.)	zakázána celá tvorba	1942
Bartoš Felix (čes.)	<i>Boží mír u Cinibulků</i> (1942) <i>Když se Mařka zamilovala</i> (1942) <i>Milovat je krásné</i> (1942) <i>Snadno a rychle ožení strýček Michalík</i> (1942)	generální zákaz od roku 1941
Bataille Henry (fr.)	zakázána celá tvorba	1940
Benešová Božena (čes.)	<i>Věra Lukášová</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Beran Jan (čes.)	<i>Rebulant</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Bernásek Antonín (čes.)	<i>A život jde dál-</i> (1944)	autor nebyl zakázán
Bernauer Rudolf (rak.)	<i>Konto X</i> (1941) <i>Rajská zahrada</i> (1941)	generální zákaz z důvodu židovského původu
Bertold Brecht (něm.)	zakázaná celá tvorba	generální zákaz od 1940
Bílý Jarka (čes.)	<i>Milenky</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Birch-Pfeifferová Charlotte (něm.)	<i>Zvoník u Matky Boží</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Bisson Alexander (fr.)	<i>Bezejmenná</i> (1939)	1940
Black Jean F. (am.)	<i>Moudrá Penny</i> (1939)	1942
Blatný Lev (čes.)	<i>Smrt na prodej</i> (1943)	autor nebyl zakázán
Blumenthal Oskar (něm.)	<i>Dvěře dokořán</i> (1941)	generální zákaz z důvodu židovského původu
Bouška Bohumil (čes.)	zakázaná celá tvorba	1941
Bozděch Emanuel (čes.)	<i>Baron Goertz</i> (nedatováno) <i>Dobrodruzi</i> (1939) <i>Generál bez vojska</i>	autor nebyl zakázán

	(nedatováno) <i>Světa pán v županu</i> (1942)	
Bradley John	<i>Hlava ve smyčce</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Brauner Jan, Bartoš Jan (čes.)	zakázána celá tvorba	1941
Březina Václav (čes.)	<i>Veselé dožinky (Žně)</i>	autor nebyl zakázán
Burian Emil František (čes.)	<i>Druhá lidová suita</i> (1941) <i>První lidová suita</i> (1941)	generální zákaz od 1941
Bús-Fekete László (maď.)	<i>Jas (Sluha ministrem)</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Caillavet Gaston Arman de (fr.)	zakázána celá tvorba	1940
Cimlér František (čes.)	<i>Moje barva červená a bílá</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Cmíral František (čes.)	zakázána celá tvorba	1941
Connors Barry (am.)	<i>Popelka Patsy</i> (1939)	1942
Čapek Karel (čes.)	<i>Bílá nemoc</i> (1940) <i>Loupežník</i> (1941) <i>R.U.R.</i> (1941) <i>Věc Makropulos</i> (1941) <i>Matka</i> (1939)	generální zákaz od 1941
Čechov Anton Pavlovič (rus.)	<i>Strýček Váňa</i> (1941) <i>Racek</i> (1941) <i>Višňový sad</i> (1941)	1941
Davies Henry Hubert (angl.)	zakázána celá tvorba	1940
Deval Jacques (fr.)	<i>Slečna panská</i> (1939)	1940
Držić Marin (chor.)	<i>Dundo Maroje</i> (1941)	dle národnosti pravděpodobně od 1941
Duran Michel (fr.)	zakázána celá tvorba	1940
Dvořák Arnošt (čes.)	<i>Balada o ženě vražednici</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Dvořák Karel (čes.)	<i>Alonym</i> (1942)	autor nebyl zakázán
Dyk Viktor (čes.)	<i>Posel</i> (nedatováno)	autor nebyl zakázán

	<i>Zapomnětlivý</i> (1939)	
Ennery Adolphe d' (fr.)	zakázaná celá tvorba	1940
Ervine St. John Greer (ir.)	zakázaná celá tvorba	1941
Faster Otto (čes.)	<i>Pražské švadlenky</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Fedorov I. J. (rus.)	<i>Mluvíci hluchoněmý</i> (1941)	nedatováno
Fodor László (maď.)	<i>Kostelní myška</i> (1941) <i>Maturita</i> (1941) <i>Láska není tak jednoduchá</i> (1941) <i>Plnicí pero</i> (1941) <i>Polibek před zrcadlem</i> (1941) <i>Ruleta</i> (1941)	generální zákaz z důvodu židovského původu od 1941
Fořt Pavel (čes.)	<i>Anna Karenina</i> (1940) <i>Návrat českého legionáře</i> (1940) <i>V betonovém krytu</i> (1940)	autor nebyl zakázán
Frank Paul	<i>Obchod s Amerikou</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Galsworthy John (angl.)	zakázaná celá tvorba	1940
Gandéra Félix (fr.)	<i>Dva páni milostivé paní</i> (1941)	1940
Gavault Paul (fr.)	zakázaná celá tvorba	1940
Geyer Siegfried (rak.)	<i>Pán a sluha</i> (1940)	autor nebyl zakázán
Giono Jean (fr.)	zakázaná celá tvorba	1940
Giraudoux Jean (fr.)	<i>Sodoma a Gomora</i> (1944)	dle národnosti pravděpodobně od 1940
Gogol N. V. (rus.)	<i>Revizor</i> (1940) <i>Ženitba</i> (1939)	1941
Golar Cvetko (slovin.)	<i>Vdova Rošlinka</i> (1941)	dle národnosti pravděpodobně od 1941
Gončarov I. A. (rus.)	<i>Strž</i> (1940)	1941
Grésac Fred (fr.)	<i>Můstek lásky</i> (1939)	1940
Grohmannová Slávka (čes.)	<i>Pod svatou horou</i> (1940)	autor nebyl zakázán

Hais Týnecký Josef (čes.)	<i>Batalion</i> (1939) <i>Voják</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Haller Miroslav (čes.)	<i>Zbožná zahrávání (Hra s Marií a kejklířem)</i> (1942)	autor nebyl zakázán
Hareová Patricie (angl.)	<i>Žena v bílém</i> (1941) ⁶⁰	1940
Hasenclever Walter (něm.)	zakázaná celá tvorba	generální zákaz z důvodu židovského původu
Heijermans Herman (nizozem.)	<i>Naděje</i> (1941)	generální zákaz z důvodu židovského původu od 1941
Hellman Lillian (am.)	zakázaná celá tvorba	1942
Hofmannsthal Hugo von (rak.)	<i>Bohatec a smrt</i> (1941) <i>Poslední soud každého</i> (1941)	generální zákaz z důvodu židovského původu od 1939
Hopwood Avery (am.)	<i>Vzorný manžel</i> (1939)	1942
Horáková Abigail (čes.)	<i>Libušský jemnostpán</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Hruška Emmerich Alois (čes.)	<i>Dáma s maskou</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Ibsen Henrik (nor.)	<i>Nepřítel lidu</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Ion Sân-Giorgiu (rum.)	zakázaná celá tvorba	generální zákaz od 1942
Javůrková Lída (čes.)	<i>Krásnější než život</i> (1944)	autor nebyl zakázán
Jirásek Alois (čes.)	<i>Lucerna</i> (1943)	autor nebyl zakázán
Joachimson Felix (něm.)	<i>Škaredá holka</i> (1942)	generální zákaz z důvodu židovského původu od 1941
Karas Josef František (čes.)	<i>Zelení hájové</i> (1942)	generální zákaz od 1941
Karel Josef (čes.)	zakázaná celá tvorba	1941
Kaufman George Simon (am.)	zakázaná celá tvorba	1942
Kavan Břetislav (čes.)	<i>Byli tři</i> (1940)	autor nebyl zakázán
Kerhart Oldřich (čes.)	<i>Josef Mánes</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Klabund (Henschke Alfred)	<i>Křídový kruh</i> (1941)	generální zákaz z důvodu

⁶⁰ Hra byla napsána anglicky, a protože byla i z angličtiny přeložena, nesměla se uvádět (AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 100, sign. 1/60, karton 2. Seznam zakázaných her. Oběžník zemského úřadu v Praze ze dne 12. 6. 1941, s. 2).

(něm.)		židovského původu od 1939
Kňourek František (čes.)	<i>Jiříkovy housle</i> (1940)	autor nebyl zakázán
Kollo Willi (něm.)	<i>Mnoho peněz – málo štěstí</i> (<i>Pan Prskavec dělá pořádek</i>) (1943)	autor nebyl zakázán
Kožík František (čes.)	<i>Kateřina z Poděbrad</i> (1944) <i>Komediant</i> (1944) <i>Meluzína</i> (1944) <i>Přátelství</i> (1944) <i>Shakespeare</i> (1944)	generální zákaz od 1944
Krleža Miroslav (chor.)	<i>Páni Glembayové</i> (1940)	dle národnosti pravděpodobně od 1941
Kubík Josef (čes.)	<i>Vandrovali sladovníci (Na sladěckém vandru)</i> (1942)	autor nebyl zakázán
Kühnl Jan Baptist (čes.)	<i>Malý lord</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Kurka Bernard (rak.)	<i>Potopená ponorka</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Labiche Eugène (fr.)	zakázaná celá tvorba	1940
Labuřa Tóna (Antonín) (čes.)	<i>Děti naší revoluce</i> (1940) <i>Na závětrí pod Šumavou</i> (1942) <i>Šumavský slavíček</i> (1942)	generální zákaz od 1941
Langer František (čes.)	<i>Periferie</i> (1941)	generální zákaz z důvodu židovského původu od 1939
László Miklós (maď.)	<i>Parfumerie</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Lašek-Lukovič František (čes.)	<i>Nechtěla jsem – ale musela jsem</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Lašková Inka (čes.)	<i>Románek princezny z fabriky</i> (1942)	autor nebyl zakázán
Lavery Emmet (am.)	zakázaná celá tvorba	1942
Lermontov M. J. (rus.)	<i>Maškarní ples</i> (1941)	1941
Ležák Josef (čes.)	zakázaná celá tvorba od 1941	1941

Létraz Jean de (fr.)	<i>Štěstí do domu</i> (1941)	1940
Liška Doudlebský Josef, Liška Josef (čes.)	<i>Dvě Laurinky (Není Laurinka jako Laurinka)</i> (1943) <i>„Holka jako buk“ (Naše zlatá Mary)</i> (1941) <i>Kytička pro štěstí (U tří bručounů)</i> (1941) <i>Péťa tulák</i> (1942) <i>Růžová záře</i> (1942)	generální zákaz od 1941
Lothar Rudolf (rak.)	<i>Král Harlekýn</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Lovrič Božo (chor.)	<i>Kapitán Niko</i> (1941)	dle národnosti pravděpodobně od 1941
Lužanská Karla (čes.)	<i>Kutilová žení syna</i> (1940)	autor nebyl zakázán
Maeterlinck Maurice (bel.)	zakázaná celá tvorba	1941
Mahen Jiří (čes.)	<i>Nebe, peklo, ráj</i> - (nedatováno)	autor nebyl zakázán
Machač Karel Ludvík (čes.)	zakázaná celá tvorba	1941
Malloch Petr Max (čes.)	<i>Černé oči</i> (1939)	1941
Manners John Hartley (angl.)	zakázaná celá tvorba	1940
Maria Jaroslav (čes.)	<i>Dolfa</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Marwitz Roland (něm.)	<i>Revoluční tanec (Tanec v Thermidoru)</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Mařík Rudolf (čes.)	<i>Zasnoubení s překážkami (Nebezpečná žena)</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Maugham Wiliam Somerset (angl.)	zakázaná celá tvorba	1940
Mauriac François (fr.)	zakázaná celá tvorba	1940
Mayo Margaret (am.)	zakázaná celá tvorba	1940
Molière (fr.)	<i>Lakomec</i> (1939)	1940–1943
Molnár Ferenc (maď.)	<i>Delila</i> (1941) <i>Dobrá víla</i> (1941)	generální zákaz z důvodu židovského původu od

	<i>Ďábel</i> (1941) <i>Hra na zámku</i> (1941) <i>Liliom</i> (1941) <i>Právní zástupce</i> (1941)	1941 ⁶¹
Möller Eberhard Wolfgang (něm.)	<i>Ministrův pád</i> (1941) <i>Zánik Karthaga</i> (1943)	autor nebyl zakázán
Montherlant Henry de (fr.)	<i>Mrtvá královna, aneb Jak se zabíjejí ženy</i> (1944)	dle národnosti pravděpodobně od 1940
Morstin Ludwik Hieronim (pol.)	zakázaná celá tvorba	1941
Moser Gustav von (něm.)	<i>Bibliotekář</i> (1941)	generální zákaz z důvodu židovského původu od 1941
Müller Hanuš (čes.)	<i>Ministrův pád</i> (1941) <i>Plamen</i> (1939)	podle nalezených informací pravděpodobně generální zákaz z důvodu židovského původu ⁶²
Musset Alfred de (fr.)	<i>Se srdcem divno hrát</i> (1944)	1940–1943
Nezval Vítězslav (čes.)	<i>Loretka</i> (1941) <i>Manon Lescaut</i> (1941)	generální zákaz od 1941
Novák Kamil (čes.)	<i>Zelení hájové (Za naší hájovnou)</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Novello Ivor (angl.)	zakázaná celá tvorba	1940
Nušič Branislav (srb.)	<i>Dr.</i> (1940) <i>Paní ministrová</i> (1941) <i>Žijeme dál</i> (1940)	1941
Ohnet Georges (fr.)	<i>Majitel hutí</i> (1939)	1940
O'Neill Eugene Gladstone (am.)	<i>Anna Christie</i> (1940) <i>Parník Glencairn</i> (1940)	1942
Ogrizović Milan (chor.)	<i>Hasanaginice</i> (1941)	dle národnosti

⁶¹ V Divadelním referátu Archivu hl. m. Prahy je uvedeno, že autor je zakázán z důvodu ne-árijského původu (AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 100, sign. 1/60, karton 2. Seznam zakázaných her. Oběžník zemského úřadu v Praze ze dne 12. 6. 1941, s. 2).

⁶² Hanuš Müller. Institut Tereziánské iniciativy. *Holocaust.cz* [online]. [Cit. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/110271-hanus-m-ller/>; <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/110274-hanus-m-ller/>.

		pravděpodobně od 1941
Ostrovskij A. N. (rus.)	<i>Proradné peníze</i> (1941) <i>Bez věna</i> (1941) <i>Mladý pán dělá kariéru</i> (1941) <i>Les</i> (1941)	1941
Paľm Aleksandr Ivanovič (rus.)	<i>Náš přítel Něklůžev</i> (1941)	dle národnosti pravděpodobně 1941
Peteani Maria von (rak.)	<i>Hra o Angeliku</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Petrovič Pecija Petar (chor.)	zakázaná celá tvorba	1941
Philippi Felix (něm.)	<i>Dobrodinci lidstva</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Pirandello Luigi (it.)	<i>Naléztí sama sebe</i> (1944)	autor nebyl zakázán
Písecký Ferdinand (čes.)	zakázaná celá tvorba	1941
Pisemskij A. F. (rus.)	zakázaná celá tvorba	1941
Puget Claude-André (fr.)	zakázaná celá tvorba	1940
Preissová Gabriela (čes.)	<i>Jaro v podzámčí</i> (1940)	autor nebyl zakázán
Průcha Jaroslav (čes.)	zakázaná celá tvorba od 1941	1941
Pšenka Jaromír Rudolf (čes.) ⁶³	zakázaná celá tvorba	1941
Rajská-Smolíková Božena (čes.)	<i>Zelené království (Žofka z hájovny)</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Raphaelson Samson (am.)	zakázaná celá tvorba	1942
Rehberg Hans (něm.)	<i>Karel V.</i> (1944)	autor nebyl zakázán
Rice Elmer (am.)	zakázaná celá tvorba	1942
Ridley Arnold (angl.)	<i>Půlnoční vlak</i> (1940)	1940
Roda Roda, A. F. Ladislaus (rak.)	<i>Dana Petrovičiva</i> (1939)	generální zákaz z důvodu židovského původu od 1941
Rostand Edmond (fr.)	<i>Romantické</i> (1939)	1940
Rydel Lucyan (pol.)	<i>Navždy</i> (1941)	dle národnosti

⁶³ J. R. Pšenka byl českoamerickým autorem a jeho zákaz z 28. 5. 1941 vychází pravděpodobně z účasti v prvních legiích (Pšenka, Rudolf Jaromír, 1875-1939. *Bibliografie dějin Českých zemí, Historický ústav AV ČR* [online]. [Cit. 27. 7. 2022]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/d517c745-f427-48b0-a1fb-f78f9887ab2b?locale=en>).

		pravděpodobně od 1941
Sardou Victorien (fr.)	<i>Madame Sans-Genie</i> (1939)	1940
Sarment Jean (fr.)	zakázaná celá tvorba	1940
Savoir Alfred (fr.)	<i>Osmá a první</i> (1941)	dle národnosti pravděpodobně od 1940
Senečič Geno (chor.)	<i>Neobyčejný člověk</i> (1941)	1941
Shakespeare William (angl.)	<i>Bouře</i> (1941) <i>Jak se vám líbí</i> (1941) <i>Komedie plná omylů</i> (1941) <i>Král Lear</i> (1941) <i>Kupec benátský</i> (1941) <i>Macbeth</i> (1939) <i>Mnoho povyku pro nic</i> (1940) <i>Othello</i> (1941) <i>Richard III.</i> (1940) <i>Romeo a Julie</i> (1941) <i>Večer Tříkrálový</i> (1939) <i>Veta za vetu</i> (1941) <i>Zkrocení zlé ženy</i> (1939)	1941–1943
Shaw George Bernard (ir.)	<i>Caesar a Kleopatra</i> (1941) <i>Lékař v rozpacích</i> (1939) <i>Pekelník</i> (1941) <i>Pygmalion</i> (1939) <i>Svatá Jana</i> (1941) <i>Živnost paní Warrenové</i> (1941)	1941–1943
Sheldon Edward (am.)	<i>Romance</i> (1941)	1942
Sheridan Richard Brinsley (ir.)	zakázaná celá tvorba	1940
Scheinpflugová Olga (čes.)	<i>Hra na schovávanou</i> (1939) <i>Chladné světlo</i> (1942) <i>Láska není všechno</i> (1939)	generální zákaz od 1942

	<i>Okénko</i> (1942) <i>Zabitý</i> (1939)	
Schiller Friedrich (něm.)	<i>Don Carlos infant španělský</i> (1940)	autor nebyl zakázán
Schönthan Franz von (rak.)	<i>Komtesa "Kukuč"</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Schönthan Paul (rak.)	<i>Helginy vdavky (Svatba naší Helgy)</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Skoch Vilém (čes.)	zakázaná celá tvorba od 1941	1941
Sokol-Tůma František (čes.)	<i>Gorali</i> (1941) <i>Soucít</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Staryckyj Mychajlo (ukr.)	zakázaná celá tvorba	1941
Stein-Landesmannová Alice	<i>V strážním domku</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Strindberg August (švéd.)	<i>Tanec smrti</i> (1941) <i>Erik XIV.</i> (1944)	autor nebyl zakázán
Stroupežnický Ladislav (čes.)	<i>Václav Hrobčický z Hrobčic</i> (1939–1942)	autor nebyl zakázán
Sturm A. (čes.)	<i>Kotrmelce mládí</i> (1942)	generální zákaz z důvodu židovského původu od 1941
Suchovo-Kobylin A. V. (rus.)	<i>Svatba Krečinského</i> (1941)	1941
Suchý Lothar (čes.)	<i>Ejhle žena</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Svoboda František Xaver (čes.)	<i>Démon</i> (1943)	autor nebyl zakázán
Synek Emil (čes.)	<i>Navoněná primadona</i> (1941) <i>Noční služba</i> (1941) <i>Velký případ</i> (1941) <i>Vzpouora slabých</i> (1941)	generální zákaz od 1941
Synge John Millington (ír.)	zakázaná celá tvorba	1941
Šmíd František Leopold (čes.)	<i>Zaza</i> (1943)	autor nebyl zakázán
Šubert František Adolf (čes.)	<i>Žně</i> (1942)	autor nebyl zakázán
Thákur Rabíndranáth	<i>Král temné komnaty</i> (1944)	autor nebyl zakázán

(bengál.)		
Tolstoj Lev Nikolajevič (rus.)	<i>Vláda tmy</i> (1941) <i>Vzkříšení</i> (1941) <i>Živoucí mrtvola</i> (1941)	dle národnosti pravděpodobně od 1941
Toman Josef (čes.)	<i>Vinice</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Tucić Srđan (chor.)	<i>Golgota</i> (1940)	1941
Turgenev I. S. (rus.)	<i>Měsíc na vsi</i> (1941)	dle národnosti pravděpodobně od 1941
Tvrdek Karel (čes.)	<i>Stréček Křópal vdává dceru</i> <i>(Rozmary lásky)</i> (1942) <i>Svatba bez nevěsty</i> (1942)	autor nebyl zakázán
Tyl Josef Kajetán (čes.)	<i>Fidlovačka</i> (nedatováno)	autor nebyl zakázán
Vandenberghe Paul (fr.)	<i>Hoši, dívky a psi</i> (1942)	1940
Verneuil Louis (fr.)	zakázaná celá tvorba	1940
Vilímek Jaroslav (čes.)	zakázaná celá tvorba	1941
Vlasák Rudolf (čes.)	<i>Prapor</i> (1940)	1941
Vojnović Ivo (chor.)	<i>Ekvinokce</i> (1941)	dle národnosti pravděpodobně od 1941
Voskovec Jiří (čes.)	<i>Kat a blázen</i> (1939) <i>Pěst na oko</i> (1939) <i>Sever proti jihu</i> (1940)	pravděpodobně od 1939
Vrbata Zdeněk (čes.)	<i>My se dohodneme</i> (1940)	autor nebyl zakázán
Vrchlický Jaroslav (čes.) ⁶⁴	<i>Noc na Karlštejně</i> (1942) <i>Námluvy Pelopovy</i> (1942) <i>Pomsta Catullova</i> (1942)	generální zákaz od dubna 1942 do srpna 1942
Vulpius Pavel (čes.)	<i>Mládí vpřed (Hej – rup)</i> (1941)	autor nebyl zakázán
Walter Rudolf (čes.)	<i>Pana Dačického trest a kšaft</i>	autor nebyl zakázán

⁶⁴ Zákaz Jaroslava Vrchlického je velkou zajímavostí. Informaci ohledně restrikcí všech jeho děl jsem našla v německy psaném dokumentu v Archivu hl. m. Prahy bez českého překladu. Autor byl zákazem postížen od 29. 4. 1942 do 4. 8. 1942. Dokument stahující původní zákaz jsem našla také jen v němčině. Je tedy opět otázkou, zda se české dokumenty s těmito informacemi jen nedochovaly, nebo zkrátka přeloženy nebyly. Zmínku o zákazu a následném povolení tohoto autora jsem v žádných dalších zdrojích nenalezla (AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 100, sign. 1/60, karton 2. Seznam zakázaných her. Zemský úřad 29. 4. 1942; AHLMP. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP. i. č. 100, sign. 1/60, karton 2. Seznam zakázaných her. Zemský úřad 4. 8. 1942).

	(1941)	
Werner Vilém (čes.)	<i>Červený mlýn</i> (1941) <i>Noví lidé (Život jde dál)</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Winsloe Christa (něm.)	zakázaná celá tvorba	generální zákaz od 1940
Wilde Oscar (angl.)	zakázaná celá tvorba	1940
Wilder Thornton (am.)	<i>Naše městečko</i> (1941)	1942
Wolker Jiří (čes.)	<i>Nemocnice</i> (rok neuveden)	autor nebyl zakázán
Wycherley William (angl.)	<i>Venkovanka</i> (1944)	autor nebyl zakázán
Zapolska Gabriela (pol.)	<i>Carevič</i> (1941) <i>Morálka paní Dulské</i> (1941)	1941
Zavřel František (čes.)	<i>Jan Žižka z Trocnova</i> (1943) <i>Král Přemysl Otakar Druhý</i> (1939) <i>Vykutálený paroháč</i> (1939)	autor nebyl zakázán
Zeyer Julius (čes.)	<i>Neklan</i> (1939)	autor nebyl zakázán

Závěr

Politická situace v protektorátu se výrazně odrážela ve veškerém kulturním životě a významně zasáhla i literaturu a divadlo, kde vyústila v četné restrikce a zákaz umělecké činnosti. Z divadel byla postižena zejména ta, jejichž tvorba se zakládala na pevně daných textech a byla proto i úzce spjata se zákazem literatury. Toto nejvíce dopadalo na dramaturgickou činnost a výběr her do repertoáru. Uvádění her podléhalo přísné cenzuře, která hry povolovala v závislosti na původu, národnosti a smýšlení autora, jazyku hry, dějisti a hlavně obsahu.

Nepřípustná byla jakákoliv forma nesouladu s nacistickou ideologií. Zákaz postihl v průběhu okupace všechny autory židovské, ruské, britské, francouzské, řecké, polské, jugoslávské, americké, liberálně, demokraticky a levicově smýšlející a také modernistické. Nesměly se hrát hry napsané v jazyce nepřátel či se odehrávající na nepřátelském území a hry podporující sebevědomí českého národa v boji proti nacistické okupaci.

Součástí této ročníkové práce je výčet zakázaných her a dramatiků vytvořený na základě informací z různých archivních fondů. Nelze jej však pokládat za úplný, a to z několika důvodů: Seznam zakázaných autorů během okupace byl neustále – a někdy i chaoticky – aktualizován, proto není možné dohledat všechny zmínky o zákazech. Některá cenzurní rozhodnutí se dochovala pouze jako úřední záznam (třeba i jen v němčině) a v případě krátkodobé platnosti ani nemusela být otištěna v dodatcích k oficiálním seznamům. Část známých děl nebyla navíc i přes zákaz nikde jmenována. Buď měla upadnout v zapomnění, nebo se jen potřebné dokumenty v archivech nedochovaly. I tak je ale zřejmé, že byl systém cenzury přes veškerou bdělost a pečlivost pod tlakem na základě napjaté situace v protektorátu a jednal překotně, čímž docházelo i k různým absurdním situacím.

Soupis pramenů a literatury

Antošiková, Lucie. *Zatemněno. Česká literatura a kultura v protektorátu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2017. Edice 1938–1953. sv. 10. ISBN 978-80-200-2802-0

Archiv hlavního města Prahy. Fond NAD 5/13 - Divadelní referát NVP.

Bělina, Pavel a Pokorný, Jiří. *Dějiny země koruny české II*. Praha: Paseka, 1993.

Doležal, Jiří. *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: Národní filmový archiv, 1996.

Emmert, František. *Německá okupace českých zemí*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2016. ISBN 978-80-204-4222-2

Hanuš Müller. Institut Tereziánské iniciativy. *Holocaust.cz* [online]. [Cit. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/110271-hanus-m-ller/> ; <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/110274-hanus-m-ller/>.

Hortová, Karolína. *Veřejná správa v období Protektorátu Čechy a Morava*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy Univerzity.

Hospodářská krize přivedla k moci Hitlera: Rooseveltův New Deal změnil Ameriku na dalších 40 let. *G.cz* [online]. [Cit. 13. 7. 2022]. Dostupné z: <https://g.cz/hospodarska-krize-privedla-k-moci-hitlera-rooseveltuv-new-deal-zmenil-ameriku-na-dalsich-40-let/>

Charvát, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-098-6

Janáček, Pavel, Mohn, Volker, Pavlíček, Tomáš. *Protektorát Čechy a Morava: expanze cenzury, plánování literatury (1939-1945)*. In: Wögerbauer, Michael, Píša, Petr, Šámal, Petr a Janáček, Pavel a kolektiv. *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014, sv. II*. 1. vyd. Praha: Academia: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6 (Academia), ISBN 978-80-88069-11-9 (ÚPČL AV ČR)

Janoušek, Pavel. Drama. Transformace komunikační situace. In: *Dějiny české literatury v Protektorátu Čechy a Morava*. Rukopis, 691 s., poskytnuto prof. Pavlem Janouškem Rukopis, 691 s., poskytnuto prof. Pavlem Janouškem, vyjde v nakl. Academia 2022.

Janoušek, Pavel. Výchozí situace. In: *Dějiny české literatury v Protektorátu Čechy a Morava*. Rukopis, 691 s., poskytnuto prof. Pavlem Janouškem, vyjde v nakl. Academia 2022.

Kovaříková, Olga. *Cenzura a její vliv na divadelní život v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Příloha.

Kupka, Jaroslav. Maďaři po boku Hitlera. Když před 80 lety vstoupili na Ukrajinu, čekalo je peklo. *Deník.cz* [online]. [Cit. 13. 7. 2022]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/maarska-druha-armada-a-jeji-spoluucast-na-nemecke-ofenzive-v-roce-1942.html).

Macháčková, Markéta. *Reflexe druhé republiky v týdeníku Národní obnova*. Brno, 2008. Diplomová práce. Fakulta humanitních studií Masarykovy Univerzity.

Mencl, Vojtěch. *Křížovatky 20. století*. 1. vyd. Praha: Naše Vojsko, 1990. ISBN 80-206-0180-5

Menclová, Anika. *Tvorba Divadelního studia Státní konzervatoře DISK v prvních poválečných letech*. Praha, 2019. Absolventská písemná práce. Pražská konzervatoř. Vedoucí práce MgA. Ing. Radek Brož.

Mikulová, Iva. Divadelní život a literatura. In: *Dějiny české literatury v Protektorátu Čechy a Morava*. Rukopis, 691 s., poskytnuto prof. Pavlem Janouškem, vyjde v nakl. Academia 2022.

Mohn, Volker. *Nacistická kulturní politika v Protektorátu. Koncepce, praxe a reakce české strany*. Přeložil P. Dvořáček. Praha: Prostor, 2018. ISBN 978-80-7260-372-5

Pavlíček, Tomáš. V zájmu republiky. Literární cenzura v době avantgard a obrany liberální demokracie. In: Wögerbauer, Michael, Píša, Petr, Šámal, Petr a Janáček, Pavel a kolektiv. *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014, sv. I*. Praha: Academia: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6 (Academia), ISBN 978-80-88069-11-9 (ÚPČL AV ČR)

Piorecká, Kateřina. Politické a kulturní souvislosti. In: *Dějiny české literatury v Protektorátu Čechy a Morava*. Rukopis, 691 s., poskytnuto prof. Pavlem Janouškem, vyjde v nakl. Academia 2022.

Pšenka, Rudolf Jaromír, 1875-1939. Bibliografie dějin Českých zemí, Historický ústav AV ČR [online]. [Cit. 27. 7. 2022]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/d517c745-f427-48b0-a1fb-f78f9887ab2b?locale=en>.

Šámal, Petr. *"Za závadná se považují...": Cenzura v českých knihovnách (zvláště) po roce 1945* [online prezentace]. Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2016. [Cit. 13. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.slideshare.net/Booksdiscovered/za-zvadn-se-povauj-cenzura-v-eskch-knihovnch-po-roce-1945>

Vladislav Vančura. *Aktuálně.cz* [online]. [Cit. 13. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/osobnosti/zaslouzili-umelci/vladislav-vancura/r~fc365b1e425d11e4b269002590604f2e/>